

Barns sosialisering til naturbaserte aktiviteter: Tidlig påvirkning fra nærmiljøet viktig

Innføring som foreldre og andre i nærmiljøet står for relativt tidlig i livet, er viktig for barn og unges sosialisering til endel naturbaserte aktiviteter, som for eksempel jakt.

GENERELT sett vil utøvelse av en aktivitet i oppveksten øke sannsynlighet for at den praktiseres også i voksen alder, men dette er ingen naturlov; mange begynner å praktisere naturbaserte aktiviteter først som voksne. Men også da later det til at påvirkningen fra sentrale personer i nærmiljøet medvirker til at utøvelsen kommer i gang. Påvirkningen fra venner synes å bli spesielt sterk i ungdomsårene.

Kjønnsforskjeller

Ungdommer har opplevd at gutter leker mest med gutter i litt større grupper, og at jenter har lagt mer vekt på vennskap med et mindre antall venninner.

En annen viktig kjønnsforskjell er at jenter kommer i puberteten noe tidligere enn gutter; det vil derfor være kjønnsforskjeller i hvordan gutter og jenter sosialiseres til fritidsaktiviteter, men det finnes ingen god teori om de psykologiske prosessene som fører til de klare kjønnsforskjellene vi ser i for eksempel jakt og fiske.

Kjønnsrolle-stereotypier

Spesielt er det lite informasjon om hva som fører til at en interesse for en friluftaktivitet omsettes til adferd, eller at den ikke gjør det. Noe av forklaringen kan ligge i hvordan unge oppfatter kjønnsrollene. Undersøkelser av kjønnsrolle-stereotypier i noen land viser at det er relativt klare oppfatninger av hvilke aktiviteter som oppleves som passende for gutter og for jenter, særlig innen yrkesroller eller idrettsaktiviteter. Det foreligger ikke tilsvarende undersøkelser i forbindelse med aktiviteter i naturen.

Med naturen som lekeplass. Fra Haukvatnet Friluftsbarnhage i Trondheim bymark.

Foto: HELGA GUNNERØD

Gjelder også naturaktiviteter?

Når det gjelder idrett, eller hva som anses passende av personlige egenskaper, går stereotypiene ofte ut på at gutters aktiviteter innebærer hurtighet, styrke, aktivitet og utholdenhet, mens jentenes aktiviteter regnes for å være roligere og mer preget av følelser og sosial omsorg.

Slike generelle oppfatninger kan bli gjort gjeldende også for spesifikke aktiviteter, som de som utøves i naturen.

Et annet funn er at gutter som regel er mer opptatt av å unngå jenteadferd enn hva jenter er av å unngå gutteadferd.

Å være alene

Barn og unge uttrykker stundom behov for å kunne være alene av og til. Det oppleves som fordelaktig at andre ikke alltid kan se hva en holder på med, at en opplever ro og fred, og at en unngår støy.

Likestilling i friluftslivet

Vi bør kartlegge utviklingen av kjønnsrolle-stereotypier blant norske barn og ungdommer dersom vi ønsker å oppnå større grad av likestilling i utøvelse av friluftsliv i Norge og å forstå bedre prosessene som gjør visse valg lettere og andre vanskeligere for et kjønn.

Det vil ha spesiell betydning å studere aktiviteter hvor det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret synes å være i endring.

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 224

Tore Bjerke:

«Barn og natur. Teoretiske perspektiver og empiriske studier av barns og unges adferd i, opplevelse av og holdninger til naturmiljøet».

Utvikling av tillit til omgivelsene: **Naturmiljø best egnet?**

MANGE moderne bomiljøer, særlig der biltrafikk — og enkelte steder kriminalitet — truer sikkerheten, er ikke optimale for utviklingen av en grunnleggende trygghet hos barn. Et ubesvart spørsmål er om et naturmiljø kan tenkes å være bedre eller dårligere egnet til å utvikle tillit til omgivelser enn et menneskeskapt miljø er.

Naturen kan virke aksepterende (lite mas og kritikk), og i tillegg kan kontraster og variasjon i et naturmiljø kanskje fremme innlæring av kjennskap til miljøet, og det kjente inngir mer tillit enn det en vanskelig blir kjent med. At det i tillegg er flere ulike former for liv i naturen, kan stimulere følelser av samhörighet, som også kan gi trygghet.

Oppholder seg nær hjemmet

Barns muligheter for naturkontakt er i alle fall begrenset av at båndet til de betydningsfulle andre kan sammenlignes med en strikk, som innebærer at små barn sjelden beveger seg mer enn 100-200 meter fra boligen. Foreldrene setter også grenser for barnas utferdstrang, og selv tenåringer oppholder seg forholdsvis nær hjemmet det meste av tiden.

Kjønnsforskjeller i rekkevidde

Gutter beveger seg litt lenger vekk enn jenter, de leker mer "vilter lek", og leker mer ute. Kjønnsforskjellen i rekkevidde er påfallende særlig fra 8-10 års alder. En av faktorene som synes å bidra til dette, er foreldrenes forskjellsbehandling.

Hindringer som pålegges jenter

Den biologiske tendensen til å opprettholde nærhet og trygghet innebærer at en rent praktisk må bringe naturen til barnet snarere enn omvendt. Men dersom vi ønsker å skape mer like muligheter for gutter og jenter til å utforske nærmiljøet, der det forhåpentlig er natur, bør vi søke etter en bedre forståelse av de hindringer — psykologiske, sosiale og fysiske — som pålegges jenter i større grad enn gutter.

Naturen — den beste lekeplass for barn

Naturen er den beste lekeplass for barn, mener de mest erfarne forskerne på området.

DET har vært utført mange studier av hvordan barn leker på forskjellige typer lekeplasser, men betydningen av natur har ikke vært analysert grundig.

Naturen fjernes

Forklaringen er enkel: Når en anlegger lekeplasser, fjerner en oftest naturen først, og fyller opp med kunstige materialer. Deretter har en interessert seg for om de kunstige materialene gir tilstrekkelig variasjon og kompleksitet for barns sanseerfaring; dette er dimensjoner som har vist seg å være viktige for barns intellektuelle utvikling.

Tilbake til det naturlige

Andre egenskaper ved lekematerialer

som det har vært fokusert på, har vært om de kan flyttes og bearbeides, slik som på byggelekeplassene. Variasjon, kompleksitet og muligheten for å gjøre noe — er det ikke nettopp egenskaper ved det naturlige som en da forsøker å finne tilbake til?

Barn ønsker natur

Det er ikke usannsynlig at en naturlig lekeplass er den som er mest optimal i variasjon, kompleksitet og foranderlighet. Det er påkrevet med grundige analyser av dette, for eksempel ved å sammenligne barns lek i naturen med lek i andre miljøer, eller ved å sammenligne barns lek før og etter omlegging til en naturlekeplass.

Selv om naturens rolle i barns lek ikke har vært gransket systematisk, uttrykker barn i mange undersøkelser klar preferanse for deler av naturen.

Positiv naturerfaring tidlig i livet:

Gir respekt for naturen

Positiv erfaring med natur tidlig i livet vil trolig kunne fremelske omsorg og respekt for naturen, i tillegg til at en får kunnskaper om den.

MILJØLÆRE er følgelig blitt utbredt som skolefag i mange land. Noen undersøkelser blant unge tyder på at kunnskaper om og direkte erfaring med et miljøproblem ikke påvirker holdningene på kort sikt.

Holdninger og kunnskap

Enkelte holdningsstudier viser at de som har mest negative holdninger til et naturelement, for eksempel en dyreart, også har mest kunnskaper om arten. Det kreves langt grundigere og mer langsik-

tige forskningsprosjekter dersom en skal kunne identifisere faktorene som påvirker holdninger til miljøforhold.

Når det gjelder kunnskap om mer konkrete, romlige forhold, er det imidlertid klart at sider ved barns erfaring er viktig, som for eksempel om erfaringen har vært aktiv eller passiv, eller om barnet selv har kunnet kontrollere aktiviteten.

Små barn lærer tidligere

Nyere studier tyder videre på at også små barn lærer mer enn tidligere antatt om nærmiljøet sitt. Men såvidt vites har ingen forsøkt å belyse om et naturmiljø er bedre for læring av romlige forhold enn hva et menneskeskapt eller urbant miljø er.

Barn og økologi

Mye tyder på at økologiske prinsipper og prosesser ikke forstås godt av barn før de er 12-13 år gamle. Om mer kon-

kret erfaring med natur tidlig i livet påvirker tilegnelsen av miljøkunnskap senere, er ukjent og bør belyses empirisk.